

Den herredømmefri samtale

Det skønne ved de samtaler om tro, der finder sted i sognegården, er, at de kan være herredømmefri.

AF
KIRSTEN JØRGENSEN
provst i Frederiksberg Provsti

Den herredømmefri samtale er et begreb, vi har fra den tyske sociolog Jürgen Habermas. Den ideelle samtale og dialog er ifølge ham den samtale, hvor alle har lige muligheder for at deltage på lige vilkår.

I den herredømmefrie samtale er

alle oprigtige, og alle lytter til alle argumenter. Den gode samtale kendetegnes ved at rumme åbne spørgsmål, de såkaldte hv-spørgsmål: hvad, hvorfor, hvornår og hvordan. Det er spørgsmål, der åbner for, at der kan besvares dybere end med afsluttede hovedsætninger eller bare ja og nej. Det er intentionen og ambitionen i den herredømmefrie dialog, at det bedste og mest fornuftige argument vinder, så man bliver ved med at debattere og argumentere, indtil der er enighed. Han taler om ”det bedre arguments ejendommelige tvangløse tvang”. Habermas siger dog også, at den herredømmefri samtale er et ideal, som ikke nødvendigvis kan realiseres; men man kan stræbe efter at nærme sig den.

Den herredømmefri samtale om tro har de bedste livsbetingelser udenfor kirkens gudstjenesterum. Det skyldes ikke, at alt, hvad præsten siger i gudstjenesten, er sandt og rigtigt, og at hun altid har ret, men det liturgiske rum er et særligt rum, der hverken kan eller skal rumme en dialog i almindelig forstand (jeg har af den grund meget stramt med de såkaldte dialogprædikener). Både hvad angår gudstjeneste og kirkelige handlinger har kirken fundet frem til former og fremgangsmåder, som vi er enige om at følge for en tid, indtil vi bliver enige om noget andet, men uden diskussion mens det sker. Selve det religiøse rituals væsen og formål hindrer, at vi fx kan sætte vores forståelse af nadveren til debat hver søndag, før vi går i gang med den, for nu at tage et meget markant eksempel. Men vi kan godt tale om, hvad nadveren betyder, når vi udenfor gudstjenesterummet mødes over kirkekaffen, til et foredrag, en bibelkreds, en strikkeklub eller til konfirmandundervisning. Netop den samtale er vigtig, fordi det er den, der skal vekselvirke med vores fast-

satte dogmer, kirkeordning og ritualer, så de har mulighed for at ændre sig i takt med tiden og de forandringer, der sker i menneskehedens liv.

De levende og talende stene

Overordnet set kan man sige, at der hele tiden er brug for en samtale mellem kirken forstået som en religiøs institution, der er ramme om et sæt dogmer, kirkeordning og en teologisk tradition på den ene side og folket/menneskene på den anden side. Uden den vekselvirkning risikerer kirken at stifne og blive fastlåst i antagelser og påstande, der ikke resonerer med de mennesker, den bor iblandt. Kirken er, som vi ved fra vores salmebog, et hus af levende stene – stene, der kan tale og SKAL tale, for at kirken kan forblive levende og bevægelig. Derfor er samtale om tro i sognegården og alle andre steder en livsnerve for kirken, den er ikke blot ”nice but need to have”.

Men er der så egentlig en samtale om tro i sognegården? Eller kommer vi der bare for at strikke, høre på en kendt forfatter, spise en god frokost eller synge danske sange sammen? Er der mere kultur end teologi i sognegårdens aktiviteter? Det spørgsmål er stillet mange gange og er ikke sjældent genstand for overvejelser i menighedsrådet, når

der skal tages stilling til nye aktiviteter eller blot afgøres, om gamle tiltag skal fastholdes. Der er dem, der gerne vil sætte et kors som fortegn for alt, hvad der foregår, og så er der dem, der ikke har problemer med at betragte sognegården som et kulturhus. Jeg hører ikke selv til i nogen af de to kategorier,

men jeg er til gengæld ret ubekymret, hvad angår formålet med de mange aktiviteter. Det er jeg, fordi jeg mener, at tro handler om liv. At kristendommen handler om menneskers liv i verden, med sig selv og sammen. Tro har at gøre med menneskelige erfaringer som håb, længsel, tab, glæde. Det er de erfaringer, vi sammen kan søge efter og opdage nye perspektiver i. I samtalen om tro går bevægelsen fra det konkrete liv, som vi lever lige nu, til en dybere – religiøs – forståelse af vores erfaringer – og tilbage igen.

Hvis den herredømmefri samtale om tro skal kunne leve, så kræver det, at præsten tør slippe sin angst og være mere facilitator end forkynder og underviser – huske at lytte og ikke kun tale.

Hver gang vi mødes, udfolder vores liv sig sammen på alle mulige måder, i stort og småt. Hver gang vi mødes, er der mulighed for, at en samtale om liv kan komme til. Der kan lige så godt opstå en dyb samtale om, hvad der mon menes med ordet himmel, mens man strikker sammen som efter et foredrag om trosbekendelsen. Også i den forstand gælder det for menighedsrådene at slippe herredømmet over aktiviteterne og have tillid til, at den åbne samtale om tro har mulighed for at finde sted alle steder, hvor der sættes rammer for fællesskab.

Det betyder selvfølgelig ikke, at det er en dårlig ide at rammesætte samtalen om tro på en mere tydelig og eksplisit måde. Denne mere specifikke samtale tror jeg, at mange mennesker har lyst til at tage del i. Hos os på Frederiksberg har vi erfaret, at der er endog meget stor interesse for undervisning i teologiens hoveddiscipliner, og der er lang kø for at komme til at høre fagteologer tale om Bibelen, kirkehistorien, gudstjenesten og etikken. De mange samtalsaloner og indbydelser til filosofiske debatter vidner om det samme. Bag tiltagene og lysten til at deltage i dem ligger en bevidsthed om, at tro ikke kun er en privatsag og heller ikke kun en færdig pakke, man kan tilslutte sig eller lade være. Troen er levende, påvirkelig og foranderlig som livet selv.

Præsten som facilitator

Måske er det faktisk præsten, der har det vanskeligst ved den herredømmefri samtale. Vi er jo fagpersoner, og bærer ofte på den byrde, der hedder "jeg-bør-vide-alt-og-have-svar-på-alt". Vi kan blive nervøse for at komme til kort, når nogen stiller et vanskeligt teologisk spørgsmål. Vi kan være bange for at blive afsløret som uvidende og udygtige. Vi kan lide af impostor-syndromet: vi tvivler på vores egne præstationer eller talenter og har en stadig intern frygt for at blive afsløret som svindlere. Men hvis den herredømmefri samtale om tro skal kunne leve, så kræver det, at præsten

tør slippe sin angst og være mere facilitator end forkynner og underviser – huske at lytte og ikke kun tale.

I 1600-tallet brugte Ludvig Holberg ordet facilitere som det at lette eller fremme. Det er en meget god beskrivelse for præstens rolle, når det gælder samtale om tro i sognekirken. Noget af det sværeste ved facilitatorens rolle er at turde være i det uafsluttede og i det, der ikke er direkte formålsbestemt. Det kan være rigtig svært for præsten at undlade at konkludere eller forsøge at opnå enighed. Her korrigerer jeg Habermas' opfattelse af formålet med samtalen, nemlig at opnå enighed, konsensus. Det er lige præcis ikke formålet med samtalen om tro. Den samtale er netop undersøgende, nysgerrig, cirkulende og ikke målrettet. Men præsten vil ofte både i sig selv og hos andre møde en forventning om, at hun skal sige "hvordan det virkelig er". Men i stedet for at se sig selv som fageksperten, skal hun i samtalen om tro langt snarere se sig som den, der sætter rammer og organiserer og som et enzym, der sætter en proces i gang. Også for præsten gælder det om at lytte og stille hv-spørgsmål.

Tillad mig til allersidst at reklamere for udgivelsen "Laboratorium – sprog for tro", der er udgivet på Aros Underviser. Den har nogle år på bagen (2013), men den er stadig et godt værktøj for det menighedsråd, der vil skabe rum for samtale om tro (læs mere om den på side 19). •

Kirsten Jørgensen er teolog og historiker med speciale i Mellemøsten og har siden 2014 arbejdet som provst på Frederiksberg. Hun har udgivet og redigeret flere bøger om tro og teologi, skrevet bønner og kollekter og er på vej med en lille bog om Paulus' Efeserbrev.

Foto: Kåre Gade